

УДК 37.013.42:37.091.12.011.3-051

Носовець Н.М.

УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Стаття присвячується актуальній проблемі удосконалення професійної підготовки студентів педагогічних вищих навчальних закладів. У дослідженні проаналізовано поняття "акмеологічний підхід в освіті", розглянуто педагогічні умови реалізації акмеологічного підходу до підготовки майбутніх учителів.

Ключові слова: педагогічна акмеологія, акмеологічний підхід, педагогічна діяльність, педагогічні умови.

Постановка проблеми. Сучасне інформаційне суспільство, перебуваючи в ситуації трансформаційних змін, потребує висококваліфікованих, компетентних, конкурентоздатних спеціалістів, які протягом життя здатні до саморозвитку і професійної мобільності. Система освіти, особливо педагогічна, потребує переосмислення концепції ефективної професійної підготовки майбутніх спеціалістів. У період шаленого розвитку технологій і нових відкриттів, підходи до освіти, пов'язанні з передачею готових знань і моделі професійної діяльності, не є актуальними. Сучасна професійно-педагогічна освіта базується на новій системі цінностей. Сьогодні на перший план виходять аксіологічні, антропологічні та акмеологічні аспекти освіти.

Актуальною проблемою сьогодення є формування у спеціалістів здатності та потреби в постійному оновленні професійних знань і вмінь, в творчому саморозвитку, в спрямованості на досягнення вершин професіоналізму. Одним із найбільш ефективних сучасних підходів, що дозволяє вирішити поставлені задачі, є акмеологічний підхід.

Аналіз досліджень і публікацій. Розвиток творчої майстерності майбутніх вчителів досліджено в роботах Б. Ананьєва, С. Гончаренка, А. Зязюна, Г. Кримської, О. Климової, В. Кременя, Г. Михайлова, С. Сисоевої та інших вітчизняних і зарубіжних науковців. Теоретико-методологічні основи дослідження теорії акмеологічного підходу були закладені в роботах А. Бодальова, А. Деркача, Н. Кузьминої, В. Максимової, В. Зазикіна та інших. Проблеми професійної підготовки вчителів в акмеологічному аспекті досліджують українські і російські вчені: А. Реан, Н. Ничкало, Н. Мачинська, Н. Кошарна, Д. Мотигуллін, О. Леонтьєва, Г. Сазоненко та інші.

Мета статті – виділити педагогічні умови реалізації акмеологічного підходу до професійної підготовки майбутніх учителів.

Виклад основних положень. Специфіка акмеології щодо інших наук про людину полягає в тому, що вона досліджує весь життєвий та професійний шлях особистості. Акмеологія вивчає проблеми вдосконалення, корекції професійної діяльності та виходить з того, що вершин професіоналізму й майстерності людина досягає сама, при чому професійна діяльність особистості відіграє провідне місце в її житті.

Педагогічна акмеологія – наука про шляхи досягнення професіоналізму в праці педагога. Головним результатом роботи вчителя є наявність позитивних якісних змін в: оволодінні уміннями, знаннями та навичками, що відповідають освітнім стандартам, які прийняті в суспільстві; формування якостей особистості, які необхідні для активної життєдіяльності особистості в суспільстві. Отже, сутність педагогічної акмеології полягає у визначенні шляхів досягнення педагогом професіоналізму, гуманістичній орієнтації на розвиток особистості учнів засобами окремих навчальних предметів, виборі педагогом способів своєї діяльності з урахуванням мотивів, ціннісних орієнтацій, цілей, підготовці учнів до наступних педагогічних впливів.

Акмеологічний підхід у наш час є одним із прогресивних і перспективних для сучасної підготовки майбутніх спеціалістів. Сутність акмеологічного підходу на думку А.О. Деркача, полягає в здійсненні комплексного дослідження й відновлення цілісності суб'єкта, що проходить щабель зрілості, коли його індивідуальні, особистісні й суб'єктно-діяльнісні характеристики вивчаються в єдності, у всіх взаємозв'язках і опосередкуваннях, для того щоб сприяти досягненню вищих рівнів, на які може піднятися кожний [5].

Таким чином, акмеологічний підхід представляє собою систему принципів, прийомів і методів, які дозволяють вирішувати акмеологічні проблеми і задачі, його реалізація в професійній освіті обумовлює прогресивні зміни в змісті та рівні спрямованості особистості майбутніх педагогів, у рівні їхньої теоретико-методологічної та практичної професійної підготовленості. Акмеологічний підхід до дослідження особистості розробив Б. Ананьєв як стратегію комплексного підходу до вивчення людини

як індивіда, особистості, суб'єкта діяльності, індивідуальності. В. Вакуленко, яка визначає акмеологічний підхід як базисне узагальнююче поняття акмеології, вважає, що основною сутнісною характеристикою акмеологічного підходу є прагнення до відновлення цілісності суб'єкта, який проходить ступінь зрілості, коли його індивідуальні, особистісні й суб'єктно-діяльнісні характеристики вивчаються в усіх взаємозв'язках для того, щоб сприяти досягненню вищих професійних рівнів [4].

Впровадження акмеологічного підходу в сучасну професійно-педагогічну освіту є дієвим фактором, що забезпечує підсилення професійної мотивації майбутніх педагогів, стимулює розвиток їхнього творчого потенціалу, дозволяє виявити та ефективно використовувати ресурси для досягнення успіху в професійній діяльності через формування акмеологічної спрямованості особистості. У свою чергу, сформована акмеологічна спрямованість є детермінантом підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів. Саме акмеологічний підхід до професійної освіти забезпечує підвищення якості підготовки майбутніх спеціалістів, він полягає у спрямованості педагогічних впливів на актуалізацію творчого потенціалу студентів, підвищення у них професійної мотивації та мотивації до досягнення успіху в діяльності, формування прагнення до самовдосконалення та успішної самореалізації в професії, здібностей і потреб у постійному оновленні професійних знань і вмінь, у творчому саморозвитку, орієнтації на досягнення вершин професіоналізму.

Ефективність реалізації акмеологічного підходу в професійній педагогічній освіті забезпечується сукупністю психолого-педагогічних умов. Для визначення необхідних та достатніх педагогічних умов, що досліджуються, необхідно уточнити змістове наповнення терміна.

У словнику з освіти та педагогіки "умова" визначається як сукупність змінних природних, соціальних, зовнішніх та внутрішніх впливів, що впливають на фізичний, психічний, моральний розвиток людини, його поведінку, виховання і навчання, формування особистості [7, с. 36].

Дослідники А. Алексюк, А. Аюрзанайн, П. Підкасистий під педагогічними умовами розуміють чинники, що впливають на процес досягнення мети, при цьому поділяють їх на:

а) зовнішні: позитивні стосунки викладача і студента; об'єктивність оцінки навчального процесу; місце навчання, приміщення, клімат тощо;

б) внутрішні (індивідуальні): індивідуальні властивості студентів (стан здоров'я, властивості характеру, досвід, уміння, навички, мотивація тощо).

В останні роки намітився науковий інтерес до визначення психолого-педагогічних умов організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах (В. Стасюк, Т. Красікова, О. Куклін, В. Лозовецька, С. Майданенко, Л. Сушенцева), оскільки наявність фундаментальних і спеціальних знань у поєднанні з ґрунтовною практичною підготовкою ставить майбутнього спеціаліста на особливий суспільний щабель, відводячи йому роль практичного реалізатора досягнень сучасної науки, техніки і технологій в усіх сферах професійної діяльності.

Аналіз досліджень показує, що загальним у визначеннях поняття педагогічних умов є їх спрямованість на вдосконалення взаємодії учасників педагогічного процесу при вирішенні конкретних дидактичних завдань. Під акмеологічними умовами ми розуміємо значимі обставини, від яких залежить досягнення високого рівня професіоналізму. Акмеологічні умови в основному є об'єктивними по відношенню до суб'єкта діяльності. Це задатки, загальні і спеціальні здібності, умови сімейного та шкільного виховання, можливість отримання освіти, доступ до культурних і наукових цінностей, суспільна потреба в професіоналах високого класу.

Так, наприклад, Т. Скуднова в своєму дослідженні виділила наступні необхідні умови для формування і розвитку акмеологічної компетентності студента:

- наявність інноваційного, розвивального, акмеологічно спрямованого освітнього середовища;
- досягнення у ВНЗ атмосфери співпраці, інноваційного пошуку, що веде до ситуації успіху;
- створення системи підвищення кваліфікації, що забезпечує високий рівень неперервної акмеологічно спрямованої освіти;
- забезпечення комплексної діагностики потреб, мотивів, когнітивних і креативних здібностей студентів і педагогів [6].

Конкретно-педагогічні умови реалізації акмеологічного підходу в професійно-педагогічній освіті, на думку С. Бегидової та С. Хазової, включають:

- інформаційні умови – контекстність і ціннісне наповнення змісту освіти;
- особистісні умови – актуалізація педагогами знань, що необхідні для реалізації акмеологічного характеру своєї діяльності, демократичний стиль спілкування, створення психологічної атмосфери співпраці й співтворчості; емоційно-позитивна презентація студентами повної інформації про педагогічну діяльність, професійний саморозвиток;

– технологічні умови – орієнтування на положення особистісно-орієнтованого, активно-діяльнісного, розвивального, індивідуально-диференційованого педагогічних підходів; інноваційність, діалогічність освіти, інтегрований підхід до організації акмеолого-спрямованої виховної діяльності педагогів ВНЗ тощо [3].

На нашу думку, педагогічними умовами, які мають пріоритетне значення для реалізації акмеологічного підходу в освіті є:

- опора на акмеологічні принципи в освіті;
- організація особливого акмеологічного середовища. Для такого середовища характерним є зміна позиції викладача по відношенню до студента і своєї діяльності;
- підготовка педагогів до реалізації акмеологічного підходу у вищих навчальних закладах;
- утвердження власної акмеологічної позиції студента, тобто орієнтація на досягнення високих результатів у майбутній професійній діяльності; здійснення акмеолого-орієнтованого розвитку мотиваційної, когнітивної, емоційно-вольової сфер особистості майбутнього вчителя.

У подальших дослідженнях розкриємо й обґрунтуємо виділені педагогічні умови реалізації акмеологічного підходу до професійної підготовки майбутніх учителів.

Як підкреслюють педагоги і психологи, які вивчають проблеми впливу особистості педагога на учнів, тільки вчителі, які досягли в своєму професійному розвитку рівня творчої індивідуальності, здатні здійснювати вплив на формування особистості своїх вихованців. Таким чином, здатність педагога до постійного збагачення своїх знань і вмінь, рівень розвитку професійно-значимих особистісних якостей, спрямованість на професійно-творчий саморозвиток і самореалізацію є домінуючими показниками якості професійно-педагогічної освіти.

Використані джерела

1. Акмеология – наука XXI століття: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. / редкол.: З. Ф. Сіверс, Е. В. Белкіна, Г. С. Данилова; упоряд. та наук. ред. – Г. С. Данилова. – К. : КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2005. – 412 с.
2. Акмеология качества профессиональной деятельности специалиста [Текст]: монография / Н. В. Кузьмина, С. Д. Пожарский, Л. Е. Паутова. – СПб.; Коломна; Рязань, 2008. – 376 с.
3. Бегидова С. Н. Акмеологический подход в профессиональной подготовке будущих специалистов / С.Н. Бегидова, С.А. Хазова // Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 3: Педагогика и психология. – 2008. – Выпуск 5.
4. Вакуленко В. М. Розвиток теорії й практики вищої педагогічної освіти України, Росії, Білорусі на основі акмеологічного підходу: [монографія] / В.М. Вакуленко. – Луганськ: Альма-матер, 2007. – 496 с.
5. Деркач А., Зазыкин В. Акмеология: Учебное пособие / А.А. Деркач, В.Г. Зазыкин. – СПб.: Питер, 2003. – 256 с.
6. Скуднова Т.Д. Развитие акмеологической культуры личности в образовании. Учебно-методическое пособие / Т.Д. Скуднова. – Таганрог, 2009. – 172 с.
7. Словник-довідник з професійної педагогіки / [ред.-упоряд. А.В. Семенова]. – Одеса: Пальміра, 2006. – 272 с.

Nosovets N.

TERMS OF IMPLEMENTATION ACMEOLOGICAL APPROACHES FOR TRAINING FUTURE TEACHERS

The article is devoted to the actual problem of improving the training of students of pedagogical universities. The study analyzes the concept of "acmeological approach to education", examined the pedagogical terms of realization acmeological approach to the preparation of future teachers.

Key words: *pedagogical acmeology, acmeological approach, teaching activities, teaching conditions.*

Стаття надійшла до редакції 07.10.2014